

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА

УДК 37.036.5:371.134:373.3(410)(045)

Т.В. КАРАКАТСАНІС

КРЕАТИВНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті висвітлено особливості креативного співробітництва в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у Великій Британії.

Ключові слова: креативне співробітництво, форми, методи, проект.

Сьогодні розвиток креативності особистості є важливим завданням вітчизняної системи освіти (Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”), Указ Президента України “Про проведення у 2013 році в Україні Року дитячої творчості” № 756/2012). В умовах євроінтеграції значний інтерес для науковців нашої країни (Н.М. Авшенюк, В.М. Базуріна, Ю.В. Кіщенко, О.П. Пічкарь, Л.П. Пуховська, С.М. Старовойт, Н.П. Яцишин та ін.) становить вивчення освітнього досвіду високорозвинутих європейських держав, таких як Велика Британія, яка, за даними звіту Всесвітнього економічного форуму (The Global Competitiveness Report 2012–2013), посідає третє місце у світі за рівнем якості наукових досліджень у вищих навчальних закладах, тобто має високий індекс інноваційності в галузі освіти, і друге місце – за рівнем співробітництва ВНЗ з державними й комерційними структурами. Проте на сьогодні практика Великої Британії щодо креативного співробітництва в процесі професійної підготовки майбутніх учителів є ще малодослідженою, що й зумовлює актуальність цього питання.

Мета статті – висвітлити особливості креативного співробітництва в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у Великій Британії.

Національний дорадчий комітет з питань креативної та культурної освіти Британії (далі – НДКККО) ще в 1999 р. визначив необхідність організації креативного співробітництва вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку майбутніх учителів початкових класів у країні, зі школами, бізнес-структурами, культурними організаціями (музеями всіх типів, галереями, мистецькими, спортивними асоціаціями та іншими предметними чи молодіжними товариствами) і з окремими креативними фахівцями (включаючи артистів, архітекторів, розробників мультимедійних продуктів та науковців) [1, с. 138]. На думку НДКККО, навчальні заклади не можуть самостійно, без креативних партнерств, досягти визначених державою відповідних стандартів [1, с. 150].

Теоретичним підґрунтям такого рішення стала модель креативності американського вченого М. Чіксентміхайі, в якій він показав, що суспільство (експерти, креативні фахівці, ментори) і домен (досвід, сфера діяльності) роблять значний внесок у розвиток креативності особистості. На його думку, креативність виникає лише при взаємодії людини із суспільством і доменом [3, с. 16].

Креативна співпраця є взаємовигідною для всіх її учасників. Як зазначає НДКККО [1, с. 142], основними перевагами партнерств для майбутніх педагогів є оволодіння вміннями та набуття досвіду креативної діяльності в процесі роботи з фахівцями, для останніх – це засвоєння нових знань, умінь і навичок міждисциплінарного характеру з метою розширення меж власної творчої практики.

Наукові пошуки ефективних форм і методів взаємодії навчальних закладів та креативних спеціалістів тривають у Великій Британії вже понад 30 років [1, с. 138], проте лише на початку XXI ст. ці дослідження набули державного значення. Сьогодні основними формами співпраці є короткострокові й довгострокові проекти, одноразові виступи, семінари та практичні заняття з креативними практиками [1, с. 146]. У межах проектної форми роботи застосовують усі інші форми й методи, тому далі розглянемо детальніше саме її особливості.

Аналіз документів, пов'язаних з реалізацією ініціатив національного значення (проекту “Стар” (the STAR Project, 2002–2003 pp.), проекту “ХАРТС” (the HEARTS project, 2004–2006 pp.), програми “Креативність у професійній підготовці вчителів” (“Creativity in Initial Teacher Education”, 2004–2008 pp.) дав змогу визначити, що проектна діяльність включає три етапи.

1. Так, на *підготовчому етапі* форми й методи організації спільної роботи такі:

– *науково-методичні семінари та тренінги* для викладачів, менторів і креативних фахівців, які проводять останні або організатори проектів. На них обговорюють теоретичні й практичні питання, такі як розуміння ключових понять проекту (наприклад, креативність, креативне навчання), обґрунтування актуальності теми проекту, оцінювання творчої діяльності [9, с. 137], перегляд відео попередніх практик та їх аналіз, вироблення спільного бачення креативної діяльності фахівців у навчальних закладах [7, с. 6] тощо;

– *дискусії* між партнерами або *педагогічні дебати* на різноманітну тематику. Наприклад, обговорення шляхів удосконалення мистецької підготовки (основним завданням якої є розвиток креативності майбутніх учителів) на основі співпраці шкіл, креативних практиків і ВНЗ [5, с. 20];

– *спільні засідання з планування* проектів, які передбачають колегіальне визначення завдань, етапів, часових рамок, змістових та процесуальних аспектів проектної роботи тощо. Засідання часто починають з виступу креативного фахівця, який знайомить аудиторію зі стадіями специфічного креативного процесу (наприклад, етапами розробки дизайну) і можливим внеском студентів. Далі особливості планування обговорюють усі учасники [9, с. 142]. Приклад плану креативного проекту коледжу Голдсміт Лондонського університету, який зосередився на організації карнавальної діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, взявши за основу ідею найбільшого вуличного фестивалю Європи – лондонського карнавалу Ноттінг-Хілл [7, с. 3–8], наведено в таблиці.

Крім того, більшість креативних професіоналів проходить спеціальну педагогічну підготовку. Практика залучення їх до співпраці з навчальними закладами у Великій Британії показала важливість оволодіння творчими фахівцями необхідними знаннями, уміннями й навичками для роботи в освітньому секторі, адже за таких умов ефективність партнерств значно зростає [2, с. 5–6]. Сьогодні основними способами педагогічної підготовки в країні є:

а) використання практичних керівництв [2], які знайомлять фахівців з досвідом їх попередників, сучасними тенденціями в освіті, корисними посиленнями, компетенціями креативного практика, плануванням креативних навчальних проєктів, методикою співробітництва з навчальними закладами, оцінюванням проєктної діяльності тощо;

б) проходження курсів різної тривалості (від 1 дня до 6 місяців) і тематики. Наприклад, на базі Університету Сассекс [8] практики можуть обирати один із таких напрямів: а) ознайомлення зі специфікою роботи навчальних закладів (“Мистецтво та навчання – Моя креативність, ваша креативність”, “Вступ до роботи в навчальному закладі”, “Наступні кроки”); б) підготовка до проєктної діяльності в широкому контексті (“Подолання розриву”, “Творчі підприємницькі здібності для креативних практиків”); в) особливості колективної роботи (“Фасилітативні уміння”, “Надання можливості голосу учасникам”); г) співробітництво з культурними організаціями (“Робота з культурними організаціями”);

в) здобуття практиками відповідної освіти у вищих навчальних закладах. Творчі фахівці зі ступенем бакалавра зі своєї спеціальності мають можливість пройти професійно-педагогічну підготовку магістерського рівня, наприклад, за спеціальністю “Креативна освіта” [6].

Таким чином, вибір тих чи інших форм і методів організації спільної діяльності на підготовчому етапі продиктований основними його завданнями: вироблення викладачами ВНЗ, креативними професіоналами й менторами спільного бачення своєї майбутньої колективної діяльності; планування роботи; оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками для якісного проведення запланованих заходів.

2. На наступному, *основному, етапі* застосовують такі форми й методи:

– *спеціальні модулі*, розробка та викладання яких здійснюється креативними професіоналами самостійно або разом із тьюторами (наприклад, модулі чотири-тижневого курсу “Карнавал” в коледжі Голдсміт Лондонського університету (див. табл.); модуль “ХАРТС” в Кентерберійському університеті Крайст Черч, спрямований на оволодіння студентами теоретико-методичними основами розвитку креативності особистості в процесі проєктної діяльності міжмистецького характеру [4, с. 6]); участь практиків у реалізації циклу *програмих модулів*, розроблених викладачами ВНЗ (наприклад, спільне читання лекцій і проведення практичних занять з дисциплін мистецького циклу креативними професіоналами й викладачами ВНЗ у коледжі Ньюман та Університеті Центральної Англії [5, с. 21–22]);

– *конференції*, організовані креативними фахівцями й тьюторами програм для студентів, викладачів ВНЗ та менторів. Наприклад, у межах програми “Креативність у професійній підготовці вчителів” в Університеті Честер було проведено дві конференції: 1) для майбутніх учителів початкової школи [3], організованої креативними професіоналами з метою формування в студентів розуміння творчих процесів і людей. Для цього фахівці (ілюстратори, дизайнери, художники, скульптори, цифрові художники, музиканти, оповідачі, поет і хореограф) демонстрували, як

відбуваються творчі процеси з власної практики; разом зі студентами досліджували, що означає бути “творчою особистістю”; 2) для вчителів початкових шкіл північно-західного регіону Англії [3] з метою поглиблення розуміння концепту “креативність” і його значення для навчання дітей і молоді. Необхідність такого заходу зумовлена важливою роллю менторів у професійній підготовці майбутніх учителів;

– *тематичні дні/тижні* – ще одна форма креативного співробітництва у Великій Британії. Так, в Університеті Манчестер Метрополітен тематичний тиждень “Арт-локація” (у межах проекту “ХАРТС”) передбачав “дводенний фестиваль практичних занять” [4, с. 15] у мистецькому центрі Лаурі (the Lowry Centre in Salford), протягом якого студенти відвідали заняття з музики, хореографії й образотворчого мистецтва, на яких креативні професіонали застосовували різні способи міжмистецької взаємодії. У кінці тижня фахівці разом з тьюторами та менторами базових шкіл університету організували фінальний виступ студентів перед місцевою громадою;

– *практика в початковій школі* – важлива форма креативного співробітництва практично в усіх ВНЗ, залучених до вищезгаданих проектів. Практика передбачає: 1) проведення показових уроків у початковій школі креативними фахівцями [5, с. 21]; 2) спільну розробку учасниками річних і поурочних планів з метою формування умінь у студентів застосовувати креативні підходи до викладання предметів початкової школи [3]; 3) проведення уроків і позакласних занять майбутніми вчителями (наприклад, студенти Плімутського університету в контексті проекту “ХАРТС” провели урок музики в абатстві з використанням методів заохочення учнів до музично та художньо-образної діяльності [4, с. 10]).

Таким чином, на основному етапі співробітництво відбувається в ході роботи над *модулями*, які дають змогу ознайомити майбутніх учителів з теоретико-методичними основами розвитку креативності особистості засобами мистецтва в умовах вищої та початкової школи; проведення *конференцій*, за допомогою яких учасники поглиблюють розуміння різних концептів, пов’язаних з креативністю, вивчають способи розвитку креативності студентів і учнів; *тематичних днів*, які сприяють збагаченню досвіду практичної мистецької діяльності студентів, розвитку їх художньо-творчого потенціалу; *практики в початковій школі*, яка дає змогу сформуванню в студентів практичні вміння застосування креативних підходів до викладання предметів початкової школи.

3. На *заключному етапі* проектна група аналізує й здійснює оцінку діяльності за допомогою:

– *рефлексії*, що передбачає опис подій, аналіз їх впливу на учасників, оцінку успішності проектної діяльності відповідно до спільно визначених критеріїв, визначення ефективності використаних методів, висловлення оціночних суджень щодо реалізації завдань проекту [2, с. 22] тощо;

– *опитування* (анкетування, інтерв’ю) студентів та викладачів ВНЗ. Наприклад, за результатами вивчення модулів “Стар” студенти й викладачі коледжу Ньюман, Університету Центральної Англії та Вулвергептонського університету відповідали на такі запитання: “Чому ви обрали факультативні модулі “Стар”? Як нові модулі доповнили програму підготовки майбутніх учителів початкових класів? Які вміння й розуміння ви отримали в результаті вивчення модулів? Яким чином ці модулі вплинуть на вашу подальшу професійну діяльність?” [5, с. 5];

– *спільного обговорення результатів*, часто в електронному режимі на форумах в університетських мережах [4].

Таблиця
План проекту "ХАРТС" коледжу Голдсміт Лондонського університету на 2005/06 н.р.

Дата/термін	Завдання	Форми і методи	Відповідальні	Учасники
1-й етап осінь 2005 р.	з'ясувати теоретичне підґрунтя запланованих змін у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів розробити план проекту	чотири семinari на теми: "Мистецтво в освіті", "Роль карнавалу в мистецькій освіті", "Роль нових технологій у виконавських видах мистецтва і карнавалі" засідання з планування	тьютори "ХАРТС"	тьютори, креативні практики, ментори
січень 2006 р.	обговорити особливості роботи креативних практиків	семинар	тьютори "ХАРТС"	креативні практики, тьютори, ментори
2-й етап осінній – весінній семестри 2005/ 06 н.р.	збагатити мистецький досвід майбутніх учителів початкових класів шляхом: - розширення та вдосконалення такого елементу програми, як карнавал і виконавські види мистецтва, а також інтеграції його з іншими предметними галузями; - зміцнення зв'язків між студентами і партнерськими школами; залучення вчителів до роботи разом зі студентами та артистами на практичних заняттях зі спецкурсу "Карнавал" в коледжі та впровадження "Карнавалу" і виконавських видів мистецтва" в шкільну практику.	- окремі навчальні заняття з дисциплін: "Математика", "Англійська мова", "Наука", "Мистецтво", "Інформатика", "Дизайн і технологія", "Сучасні іноземні мови", пов'язані з "Карнавалом" і "Виконавськими видами мистецтв"; - курс "Виконавські види мистецтва" (розділи: танець, музика, драма, організація проектної діяльності з предмета); - спецкурс "Карнавал"; - вступна лекція "Історичні передумови, традиції, важливість та освітні аспекти Карнавалу"; - практичні заняття з танців, виконання поєзії, (музички) каліпсо, виготовлення масок	тьютори	тьютори, студенти тьютори, креативні практики, студенти тьютори, студенти креативні практики, ментори, студенти

Продовження табл.

Дата/ термін	Завдання	Форми і методи	Відповідальні	Учасники
	залучити студентів до документування і рефлексії щодо своєї та учнівської креативності з використанням нових медіа-технологій	- самостійна робота студентів: відеозйомка практичних занять групи, підготовка 10-15 хв. відеокліпів;	студенти	тьютори, креативні практики, студенти, ментори, учні
	надати можливість студентам представити результати своєї креативної діяльності широкій аудиторії	фінальні фестивалі в коледжі і початкових школах	тьютори "ХАРТС", тьютори, ментори	тьютори "ХАРТС", тьютори, креативні практики, студенти, ментори, учні
3-й етап літо 2006 р.	залучити студентів і вчителів до документування та забезпечення доступності інформації про креативні методи навчання і матеріалів, розроблених у ході співпраці студентів, тьюторів, креативних професіоналів і викладачів партнерських шкіл	- підготовка й розміщення матеріалів в Інтернеті та локальній університетській мережі для студентів, тьюторів і шкіл; - розробка нових науково-методичних посібників для організації карнавальної діяльності; - підготовка і проведення занять у початкових школах, з використанням матеріалів, розроблених у межах проекту, - підготовка й публікація звіту щодо реалізації проекту "ХАРТС"	тьютори, студенти	тьютори "ХАРТС", тьютори, студенти, ментори, учні
			тьютори "ХАРТС"	

Учасники подають отримані результати шляхом публікації ресурсів на вебсайтах, переважно локальних; підготовки матеріалів студентами для використання в початкових школах; розробки нових модулів або внесення змін до вже існуючих; підготовки публікацій та доповідей для конференцій за результатами проектної діяльності (наприклад, представники всіх шести ВНЗ, які взяли участь у реалізації проекту “ХАРТС”, підготували спільний виступ на щорічній конференції Ради університетів на підтримку педагогічної освіти (UCET) у листопаді 2006 р. [4, с. 52]).

Висновки. Отже, креативне співробітництво в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у Великій Британії має свої особливості, а саме: підтримується на національному рівні, основна увага зосереджена на предметах мистецького циклу; співробітництво має професійно орієнтований характер, важливими його учасниками є ментори; вагоме значення надається підготовці учасників до проектної діяльності; важливим є й той факт, що вищезазначені ініціативи реалізуються з метою підтримання креативного партнерства після їх завершення [4; 5; 9].

Список використаної літератури

1. All Our Futures: Creativity, Culture and Education: report / National Advisory Committee on Creative and Cultural Education. – Sudbury : DfEE, 1999. – 242 p.
2. Artists in creative education. Unlocking children’s creativity – a practical guide for artists. – Newcastle : CCE, 2011. – 31 p.
3. CITE. Initial findings of the involvement of Creative Practitioners in the Primary BA QTS Initial Teacher Training programme at the University of Chester [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://escalate.ac.uk/5312>.
4. Downing D. HEARTS Higher Education, the Arts and Schools: an Experiment in Educating Teachers / D. Downing, E. Lamont. – Slough : NFER, 2007. – 54 p.
5. Downing D. The STAR Project and Initial Teacher Training: an evaluation / D. Downing, R. Watson. – Slough : the NFER, 2004. – 35 p.
6. Falmouth University. Creative Education MA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.falmouth.ac.uk/201/courses-7/postgraduate-courses-43/creative-education-ma-4745.html>.
7. Performing Arts and Carnival in Initial Teacher Education and Schools: HEARTS Project at Goldsmiths, University of London 2005–2006. – London : Goldsmiths Department of Education Studies, 2007. – 24 p.
8. The University of Sussex. Training courses for creative practitioners [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sussex.ac.uk/creativepartnerships/training/partners>.
9. Ward S.C. Understanding Creative Partnerships: An examination of policy and practice. Doctoral thesis / S.C. Ward. – Durham : Durham University, 2010. – 239 p.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2013.

Каракатсанис Т.В. Креативное сотрудничество в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в Великобритании

В статье освещены особенности креативного сотрудничества в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в Великобритании.

Ключевые слова: *креативное сотрудничество, формы, методы, проект.*

Karakatsanis T. Creative collaboration in the training of primary school teachers in the UK

This paper deals with peculiarities of creative partnerships in the initial training of primary school teachers in the UK.

Key words: *creative partnerships, forms, methods, project.*